

СОЛӨНЖЫ

БАЛДАРДЫҢ ЖУРНАЛЫ

2-2012

В. Торбоковтың журугы

БАЛДАРДЫҢ ЧҮМӨСТӨМӨЛӨРҮ

«Җай». Акчинова Айару, 2 класс, Көкөрү јурттан

«Мениң јаанам ла таадам». Чочкина Рената, 3 «б» класс

«Озогы ат». Аткыр, Горно-Алтайск город

«Бистинг тура». Ангелина Енчинова, 5 кл., Бел-Ажу јурттан

Еветова Снежана, Кебезен јурттан

«Җайгы турлуда». Баданова Эркелей, 9 яшту,
Көкөрү журттан

Янчикин Денис, 6 яшту, Беш-Өзөк ј.

Джаркинова Регина, 5 класс, Бел-Ажу журттан

«Энемнин сүүген чечеги».
Теркина Роксана, 2 класс, Јоло журттан

Бахтушкина Арунай, 6 яшту,
Беш-Өзөк журттан

ЈЫЛГАЙАКЛА, КАРУ БАЛДАР!

Јылгайак – жыл түгенип, кар кайылып, Күн узап, јас келгенининг ырысту сакылталу ла ижемјилү байрамы. «Ол не сакылта ла ижемји?» деп слер сураараар. Ол - Јасла кожо јаландардын көги јажарзын, јүзүн-јүүр чечектери јайылзын, кырада салган аш (арыш) јаранып өссин, куштар ыраак талалардан јанзын деген сакылта ла ижемји.

Обөкөлөрис Јылгайакты тулаан айда темдектейтен. Ненин учун? Бу айда Јер-Эне ар-бүткенди терен уйкунан ойгозот. Обөкөлөрестин айткан сөзи де бар: «Тулаан айда туйгакту ан кажаанда турбас, тырмакту ан ичеенде јатпас, тулунду кижии үйде отурбас». Айдарда, тулаан айда Күн ойноп, узап, јерди јылыдып, карды кайылтып баштаарда, јылу јымжак јас келеткени јартала берет.

Алтай улус Јылгайакты Айдын ак толунында өткүрер јанду. Байрамга улус үүче бузуп, эт кайнадар. Өткөн јайда кургаткан јер-ажын – кандыкты, саргай-чомырды, јонјолойды сүтке кайнадып, арыштын калажын быжырып, сүттен аш-курсак белетеп алат. Јылкынын каазызына эмезе кузуктын эмилине талканды эмезе чаракты кожуп, сокыга соголо, чокчок деп талдама курсак белетеп алат.

Байрамды баштаганда, бир канча ээжи бүдүрер керек. Элден озо төрт тагыл тургузып, арчын күйдүрип, **Алтайды арутап аластаар, Јер-Энени алкаар**. Алкыштарды эр кижии айдар.

Анайда ок **От-Энени алкаар**. От-Эненин алкыштарын эр де кижии, эпши де кижии айдар аргалу. От – калыктын тыны, јүрүми, ырызы, курчуузы.

Онон От-Эне ажыра **күндүлөш башталар**. Күндүлөш аңылу болор. Уулчак ла кызычак јурттагы эн ле тоомјылу јаан јаштулардын алдына эттү тепши, јер ажын, сүттен белетеген аш-курсак сала **Јаандардын бирүзи балдарды алкаар**:

Баш болзын, балдарым!
Ачананын өйи тушта
Албатынын тынын алган
Амтанду, ток аш-курсак –
Кызыл-марал кандык,
Кыр јерден кызыл өрттий бүт!
Ак јерден ак јалбыштый бүт!

Јангы јастын кандык р. -чомы-
рын
Јаш корбо јалкуурбай кассын.
Тепкен буды чылабазын,
Каламазы толу болзын!
Элем-селем, балдарым,
Эзенде мынан јаан өзүгер!
Оору-јобол јогынан

Омок-седен ойногор!

Алкыш божогончо, балдар чөгөдөп отураар. Алкаган кижии токтой берзе, балдар быйан айдар. Јаан јашту экинчи кижии алкышты улалтар:

Сагышту болугар,
Јүс јаш јажагар!
Јаманга јапшынбай,
Јакшынан үренигер!
Эне-адагарды кичееп,
Элге-јонго мактадыгар!
Күчи јетпеске болужып жүреер,
Күлүк мен деп мактанбагар!

Эки јаан јашту өрөкөндөргө балдар сүттү чөөчөй берер учурлу. Бу чүм-јан јаш үйе јаан үйени солып, жүрүмди, ишти улалтканын темдектейт.

Јылгайактын экинчи чүми – **кар тепсейтени**. Јаанду-јашту јаан чанакка эмезе уйдын терези туулакка отурала, каткы-коқырла төстөктөн түжүрө жынылап кыйгырыжатан:

Јылгайак јас экелди,
Јылу, жылу болзын,
Кар капшай кайылзын!
Көк чыксын, кыра сүрүлзин,
Кобынан суучактар
Шоркыражып аксын!

Байрамнын үчинчи јаан чүми – **саламнан эткен эмегенди өртөгөни**. Күскиде аш жунадып турган өйдө улус калганчы мажактардан узуну 20-30 см наадайлар эдетен. Иш божогондо, наадайларды айылга экелип «азы-райтан». Онон «Јас келгенче мында отур» дейле, айылдын аланчыгына кадап салгылайтан.

Јынылап турган өйдө эмеген наадайды өртөп айдыжатан: «Јүр мынан! Је күскиде ойто јолугарыс!»

Јынылап тургандар карды буттарыла тепсеп, колдорыла согуп айдатан: «Капшай кайыл! Сууларга ла суучактарга кубул!»

Эмеген – аш салган јаланнын ээзи. Онын учун кыра ижи божогондо, эмеген-наадайды улус айылына экелип алат. Онызы – кыш келген деп темдек. Улустын жүрүмине киришпес бу наадайдын барын-јогын айыл ээлери јас келгенче ундып салат. Јаскыда оны тышкары чыгарала өртөгөни – кыш божогонун керелеген темдек. Јасла кожо јаланга бурылзын дегени.

Айдарда, салам эмегеннин сүр-кебери јыргалду јаскы Јылгайакты темдектейт деп айдарга јараар.

Таштан Јадагай

БРОНТОЙ ЯНГОВИЧ БЕДЮРОВКО – 65

Быылгы тулаан айдын 20-чи күнинде жарлу алтай шүүлтечи, бичиичи ле үлгерчи-поэдибиске, Бронтой Янгович Бедюровко, 65 жаш толды.

Ол 1947 жылда Ондой журтта жаңарчы-үлгерчи Јаңа Тодошевич Бедюровтын јаан билезинде чыккан. Өскөн-чыдаган јери Кулады журт. Јуучыл адазы Ада-Төрөл учун Улу јуунунг өйинде эн артык үлгерлерин фронттын јолдорында чүмдеген.

Бронтой Янгович адазын төзөп, школдо үренип турар өйдө чүмдү сөскө јайалталу болгонун иле көргүскен. Алтай поэттер күреезине шак ол тушта кожулган. Москвадагы Литература институттын экинчи курсында үренип турарда, «Кырлардын будугы» деп баштапкы јуунтызы кепке базылган. 1971 жылда, төртинчи курстын студенти тушта, орооныстын бичиичилер Бирлигине алынган.

Б.Я. Бедюров – алтай, орус тилдерле ак-јарыкка чыккан одустан ажыра бичиктердин авторы. Онын чүмдегениле П. В. Кучияктын адыла адал-

ган драма театр «Көзүйке ле Байан», «Солтоннын уулдары» деп спектакльдар тургускан.

Бронтой Янгович бойынын билим иштериле Түндүк ле Түштүк Америкада – Бразилияда, СШАда, Канадада; Европада – Францияда, Германияда, Венгрияда, Швейцарияда; Азияда – Јопондо, Монголдо, Кытайда, Кыргызстанда, Казахстанда Алтайы учун лекциялар кычырган. Арасей

Кичинек Бронтой адазы ла Сана сыйныла кожо.

Бедюровтордын јаан билези. Адазынын койнында Бронтой уулы.

ичинде көп калыктар ортодо жарлу-
тоомжулу өрөкөн.

Эл-жонына жетирген тузазын бий-
ик баалап, республикабыс энг бийик
кайралын – «Таг Чолмон» деп орде-
нин онын төжине такты, фотосүрин
Күндүлү Тактазына (Доска Почёта)
кондырды.

Бронтой Янгович балдарла туштажуда.

ЭНЕЗИНИН КАБАЙ КОЖОҢЫ

*Карангуй тјунде кармадап,
Кабайлаган балам сен.
Эки колло сыймалап,
Эркелеген балам сен.
Эргекче сени чыдадып,
Эр жетирип койорым.
Ару сјутле эмизип,
Алып эдип койорым.*

*Калбакчадан кабырып,
Кап толтырар эненг мен.
Канзабашча бойынды
Кижиге эдер эненг мен.
Јурунчадан јуунадып,
Јууркан эдер эненг мен.
Јудрукча бойынды
Јурт баштадар эненг мен.*

*Эки уйдын сјудиненг
Эјигей сеге эдерим.
Элик бычкак өдүктү
Эптеп сеге эдерим.
Алты уйдын сјудиненг
Аарчы эдип берерим.
Анг бычкагы өдүктү
Амадап көктөп берерим.*

*Эрјине кулун чыдаза,
Ээртеп минер ат болор.*

*Эрке балам чыдаза,
Эл ортодо эр болор.
Аргымак кулун чыдаза,
Ай-канатту ат болор.
Аданын уулы чыдаза,
Албатыда эр болор.*

1977-78 јј. Москвада чјумделген

Ч. Барсукованын јуругы

АЛТАЙДЫҢ КУШТАРЫ

Алтайда мечиртке, кызыл, боро, сары үкүлөр ле өскүс уул деп карындаш куштар иезелейт. Олор – јаан тегерик көстөрлү, мойны, үйе жок немедий, айланып турар түн жүрүмдү куштар. Өскүс уулдын бажында мүүстер чыгып калгандый болзо, мечиртке ле үкүнинг баштары тегерик. Бу куштар керткиндерле азыранып, кижиге јаан туза жетирет.

Ада-өбөкөлөрис олорды каралу куш дежетен. Онын учун олордын терезин, чокжын, тырмагын камдар манжагына (тонына), үлбүрегине тагатан. Олор камга көрмөстөрлө куучындажарда болужын жетиретен эмтир. Үкү айылдын јанына келеле эткени – јаан ачу-корон болорынын белге-темдеги.

ЈАЛКУ КАРЫНДАШТАР

(чөрчөк)

Бир катап тазыраган соок, сыгырган шуурган Алтайдын агаш-тажынын, агын сууларынын өзөгин өткүрө тонгурып ийген. Јука тонду оок-теек куш-каштар, орык јолду тындулар кол-буттарын ужыдып, коркойо отура чарчагылап турды. Јылу тонду Үкү ле Мечирткенин богоокторы шапылдап, арай чарчабай кыштап алган эмтир.

Јастын јылузын олор јүк арайдан сакыйла, экү биригип, келер кышка одын белетеп аларга јөптөшкөн болтыр. Је јай келерде, Үкү ле Мечиртке јалкуурып, тегин-калас отурып калган.

Күскиде кыру түжүп, сооктор башталарда, Үкү ле Мечиртке өткөн кышты эске алып, одын белетеерин санана берди. Јоон-јоон јадыктар јатканын көргүлезе де, малта-кирее тударын күчсинип, бой-бойлоры јаар тозырак көстөриле көргүлеп, талбак канаттарын јайгылап отурдылар.

– Акыр, уул! Јадык-төнгөшти јазырада чаап жүрген Томиртканы бир-эки јадык томырып берзин деп јалдаза кайдар? – деп, үрпейген Үкү Мечиртке карындажына айтты.

– Айтканаар чын, ака! Барып айбылап көрөйин – дейле, Мечиртке уча берди. Иштенкей Томирткада не болзын! Көк-јажыл јадыкты эки-үч конокко чо-

кып, көп жерден томырып ийди. Онон ижинин жалын некеп карындаштарга келерде, Мечирткенин тазырак көстөринде от чагылып, талбак канаттарыла талайып кыйгырды:

– Кедери жү-үр! Айбы аайынча иштеген жогын ба! Ары чы-ык!

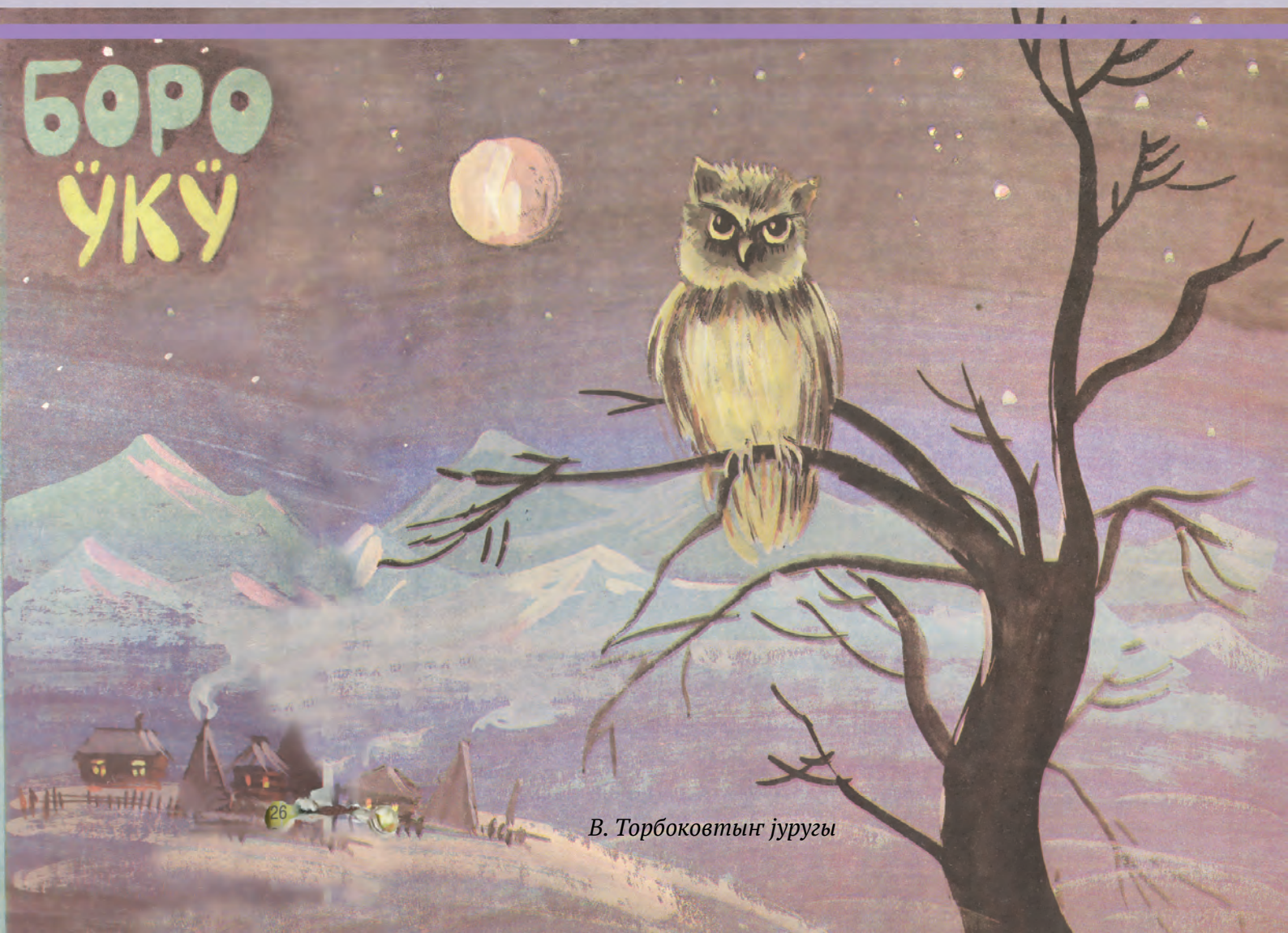
Ўкү ле Мечирткенин чөккөйлө, Томыртка кара терин арчып, кара жерге «шайт» эттире түкүреле, уча берди.

Жалку-жабу Ўкү ле Мечиртке кара Томыртканын томырып берген одынын жарып та, кургадып та албаган. Жүк бой-бойын айбылап, эдетен ишти эки бойына жарбышкан.

– Уй, уул! Уй, уул! Уй, уул! Одынды жарзан! От одурып ийзен! – деп, соокко тонуп барааткан Ўкү Мечиртке ийдине үкүстеп отурат.

Аказынан да жалку Мечиртке коркок чокыжыла «жарс-жарс» эттире чайнаып, шылтактанып отурат:

– Жо-ок! Токпок жо-ок! Көгөрө тонуп калган жаш одынды жара чабар күчим жо-ок! Жо-ок! Токпок жо-ок!

БОРО
ЎКҮ

ӨЛӨНЧИ ЛЕ ЈЕТИ БАШТУ ЈЕЛБЕГЕН

(чөрчөк)

Озо-озогы тушта, отурган улус јок тушта јер-телекей үстинде јети башту Јелбеген јуртаган. Ол улуска амыр бербей, јиирин јип, јибезин кулданып турды. Бир күн Јелбеген Ајатканнын боочызына чыгара базып келди. Кейди белбек тумчуктарыла јыткарып көрөлө, Өлөңчи өбөгөннин өзөктөги айлын сезип ийди. Јутпа Јелбеген бир оозыла каткырып, экинчизиле - кыйгырып, үчинчизиле - кожондоп, төртинчизиле - ыйлап, бежинчизиле - кайлап, алтынчызыла - шоорлоп, јетинчизиле - комустап, боочыны төмөн түшти. Саат-маат болбоды, сангыскан учарга јетпеди, јутпа Өлөңчинин айлына једип келди. Айыл ичине кирип, ийт чилеп эстейле, төр јаар басты. Ач көзиле айландыра көрүп, кожондой берди:

Көк ийттин күнкүлдеде үргенин кайдайын?

Көк уйдын күнүреде мөөрөгөнин кайдайын?

Јети эчкинин кыртылдада кепшенгенин кайдайын?

Эмеген-өбөгөннин отко учаланганын кайдайын?

Эмеген-өбөгөнди тургуза тартала, јети оозыла ыңгай айтты:

– Көк ийдинди ле көк уйынды бергиле! Бербезеер, менен килемји сурабагар! Берип ийзеер, көп жылдарга келбезим!

Карганактар мындый кекеништен јалтанала, көк ийдин ле көк уйын бергилеп ийди.

Эки де күн өтпөди, Јелбеген ойто једип келди. Ол төрдин бажына чыгала, ач көстөрин айландырып, база ла кожондой берди:

Јети эчкинин кыртылдада кепшенгенин кайдайын?

Эмеген-өбөгөннин от јанында учаланганын кайдайын?

Онон эмеген-өбөгөнди ойто ло тургуза тартала алгырды:

– Јети эчкинди бергиле! Бербес болзоор, менен килемји сақыбагар! Берип ийзеер, јети жылга келбезим!

Эмеген-өбөгөн ыйлап-кородоп, јети эчкизин берип ийди.

Је Јелбеген јети де конбой, ойто једип келди. Ол төр јаар базып, азийгы кожонгын кожондоды:

Эки турун бырыксып, күйүп јатканын кайдайын?

Эмеген-өбөгөннин отко учаланганын кайдайын?

Кожондоп божойло, ойто ло алгырды:

– Өбөгөн, эмегенинди бер меге! Бербезен, килемји сураба! Берзен, эки жыл келбезим!

– Эмегенимди бербезим! – деп, өбөгөн мойноды.

Желбеген эмегенди туткан бойынча, капка сугуп ийди. Өбөгөннин сагалынан тудала айтты:

– Сен шилемирдин катын жажына кулданарым!

Желбеген анайда айдала, жүре берди.

Өлөңчи өбөгөн Желбегенле жуулажар деп бек сананала, курч малтазын курына кыстанып, арка жаар басты. Ол кере түжине одын жууп, жаан от салды. Отко күлөр казанды тургузып, суу урды. Оттын кырына терен оро казып ийди. Эртеңгизинде жеек Желбеген база ла једип келди. Жаан отты көрөлө, кайкап, база ла кожондой берди:

Жаан от жалбырап, күйүп јатканын кайдайын?

Өлөңчинин от айланып басканын кайдайын?

Желбеген кенетийин өбөгөнди тударга тап этти. Өбөгөн отты айландыра анча-мынча жүгүреле, оро дөөн калды. Желбеген токтодынып болбой, Өлөңчини ээчий күлүрей берди. Је өбөгөн белетеп салган ичегениле чыгып келеле, сүрүшкенче келген јимекей Желбегеннин үстине борлоп-кайнап турган сууны уруп ийди.

Өртөлө берген жеек аайы-бажы јок кыйгырды, ачу-корон сыгырды. Мыны уккан улус жуулыжып, Желбегеннин базылганына айдары јок сүүнгиледи. Базынчыкта жүрген албаты алкыш-бийанду сөзин Өлөңчи өбөгөнгө айдып, көстөринин жажын арчыгылайт. Келген улустын ортозында Өлөңчинин эмегени де болды. Ырысту карганактар колдорынан тудужып эзендешти. Эмеген-өбөгөн ойди темей өткүрбей, Айаткан боочынын алдындагы айлына јангылап, ырысту јуртай бергиледи.

Бу туштажуда, балдар, мен слерге шалтырак керегинде айдып берерге турум. Шалтырак – жаш баланын тонынын сырт жанына – белине көктөлөр жарангыш. Баланын бир жажы толзо, энези ого эн баштапкы тонды көктөйлө, белине шалтырак тагып берер учурлу.

Энелер шалтыракты узуну 8-12 см, тууразы - 6-8 см тереге база бир кат тере салып жазагылайтан.

Шалтыракка сөөгинин тангмазын,

байана агажынын темдегин кулјала жарандырып көктөгилейтен. Кулја - баланын келер өйдөги журтынын калын, аргалу-чакту болорынын темдеги. Шалтыракты јинји-јыламаштарла, топчыларла жарандырат. Ёркене јинжиле туй көктөөргө јараар.

Алды јанына «тишке» берилген акчаларды калбандада көктөп салар. Олор эки де, үч те кат болор. Кысчактардын калбандууштары экиге үлелип турган тоонон турар

Јуругы С. Дыковтын

(темдектезе: 4, 6, 8), уулчактардыйы – экиге үлелбес тоонон турар (5, 7, 9). Мен слерге, балдар, мынан озо айдып салгам: кабайлу болгон айылга төрөөндөр, көрүш-таныштар сый јок кирген болзо, олор јангы чыккан балага топчызын да үзеле, бир болчок јинји де сыйлаар учурлу. Олорды озо баштап кабайга илип салар, онон ол топчы-јинжиле энелер шалтырак жарандырат.

Баланын киндү байрызын* јинји-

җыламашла җарандырла, шалтыракка калбангада көктөөргө җараар. Бала 10 җашка җеткенде, байрыны сөгүп салар. Шалтыракты 3-9 җашту кысчактардын чачына да тагып җат. Чачтын шалтырагында 99 эмезе 101 топчы көктөлөр, күзүнничектер де болор аргалу. Бала ойногондо, олор җараштыра кыгыраар.

Шалтыракты 1-6 җашту кысчактардын җаказына тагарга база җараар. Бу шалтыракты җазаганда, җаканы айланды-

ра 12 топчы тагар. Баланын җажы кожулган сайын, шалтырагына бир тизимнен топчылар кожулар. 7-12 җашту баланын шалтырагынан шыңырак эдер. Шыңырак - шалтырактын кажы ла тизимине баланын җажы кожулган сайын, сактада тизилген җинҗилер. Бала 12 җашка җеткенде, шалтырагын сөгүп салар.

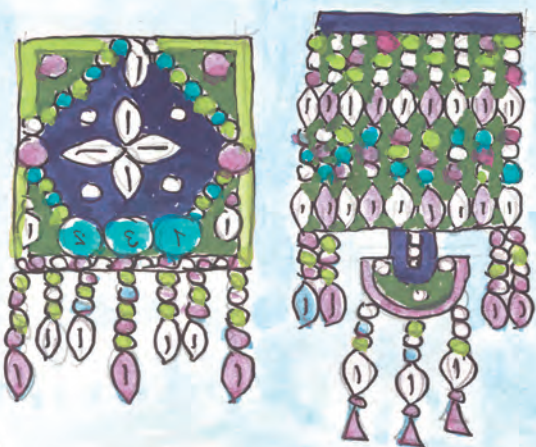
12 җашту кысчактын чачына шанкы деп җарангыштагылат. Шалтырактын

җинҗи-җыламаштары, топчылары шанкы җазаганда керектү.

Шалтырак теп-тегин җарангыш эмес. Җинҗилердин, җыламаштардын, топчылардын бойбойына согулыжып табыштанганы, күзүнничектердин кыгыраганы - ончозы җаш баланы «җаман көстөн», оору-җоболдон корулап җат деп, өбөкөлөрис җебрен өйлөрдө айдып салган.

* Байры - кинсалгыш

ТАЛБАК КУЛАКТЫҢ УРОГЫ

Балдар, мен слерге Алтай жылтоолошло колбулу бир канча чўм-јандарды ла ойдин кемјўлерин айдып берерге турум. Јылтоолош 12 айдан туруп јат. Ол - бир јыл.

Алтайлар кижинин чыккан кўнин кажы ла јыл темдектебейтен.

Баштапкы катап бала 12 јашка јеткенде, онын туулган кўнин темдектеер јанду болгон.

Балазын алкап, ада-энези айдатан: «Баламнын јылы кирди, јўрўминин јылдары бир катап айланды. Јўрўминин бир эбирилчигин ѳтти». Айдарда, јўрўмнин кажы ла эбирилчиги 12 јылдан турат. Кижинин јўрўминдеги кажы ла он экинчи јыл «Онын јылы» деп адалат. Кижі јылында бойын чеберлеп јўрер учурлу.

Бала чыдап, эр кемине - 24 јашка јеткенде, ол чыккан кўнин экинчи катап темдектеп, јўрўминин экинчи эбирилчигин ѳдѳт. Ўчинчи эбирилчигин – 36 јаштуда, тѳртинчизин – 48 јаштуда ѳдѳт. Анайып, кижі омок-седен јўрўп, јўрўминин 5 эбирилчигин 60 јаштуда ѳдѳт. Бу 5 эбирилчикти – 60 јылды «ўйелик» деп айдадыс. Кижинин јўрўми 10 до эбирилчиктен турар аргалу. Ол - 120 јаш. ѳбѳкѳлѳристин ортозында 120 јаш јајаган улус кѳп болгон.

Алтай ѳйтоолош 10 бѳлўктен (эбирилчиктен) турат. Кажы ла бѳлўк (эбирилчик) 12 јылдан турган болзо, ол - 120 јыл – 1 чак. ѳскѳ калыктардын бир чагында 100 јыл болзо, бистин бир чагыста 120 јыл.

Онон 5 чак 5 эбирилчикке биригет. Бир эбирилчик 120 јылдан турган болзо, ол - 600 јыл. Оны ѳбѳкѳлѳрис солоон деп адаган. («Солоон» деп сѳсти јартаар арга јок). Анан арыгы ѳй 3 солоонго биригип, 1800 јыл бўдўрет. Оны ўргўлји деп айдадыс (орустап вечность, эра). ѳйдин мынан јаан кемјўзи јебрен (древность) деп адалып, 3600 јыл бўдўрет. Анан ары ѳйди тоолобой, кумран деп айтканыс. Ол јарты јок ѳйгѳ келижет.

Тургуза ѳйдѳ алтай ѳй тоолош ўчинчи эбирилчигине барып јат. Айдарда, ѳбѳкѳлѳристин јылдарды тоолоп баштаганын ајаруга алзаас, эмди 2400 јыл болгодый. Јангы ўргўлји (эра) башталгандый.

Өбөкөлөрис кижинин толо жаштарын бултаарта айдып, учурын жартаган. Бу сөстөрдү аярзабыс, кижинин жүрүмүнүн кажы ла ойинде кандый болоры жап-жарт көрүнө берет.

Он - ийт
Жирме - тийинг
Одус - бөрү
Төртөн - төө
Бежен - белек

Алтан - тайак
Жетен - көжүүш
Сегизен - булгууш
Тогузон - сокы
Жүс - жымыртка

(Жаштардын чолозын Б.Я. Бедюров жарлу кайчы А.Г. Калкиннен угуп бичиген).

ОЙЫН * ОЙЫН * ОЙЫН * ОЙЫН * ОЙЫН

1-кы задача.

Чындыкты жажырып болбозын.
Каруузы: жажыраын, качан
жуук улузынды чеберлеерге
турзан.

Балдар, кеп сөстөр-задачаларды кычы-
рала, каруузын табыгар. Темдектезе:

2-чи задача.

Ооско калаш бойы кирбес.
Каруузы: кирер, качан...

4-чи задача.

Чар – ат эмес,
Чадыр – айыл эмес.
Каруузы: болор аргалу,
качан...

3-чи задача.

Атанган эр жолдон бурылбас.
Каруузы: бурылар, качан...

6-чы задача.

Чын сөс алтыннан баалу.
Каруузы: алтынга турбас, ненин
учун дезе...

5-чи задача.

Жаман куш жутта учар.
Каруузы: учпас, качан...

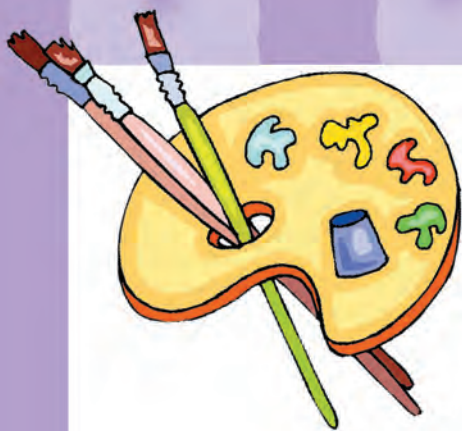
7-чи задача.

Суу оттон бөкө.
Каруузы: бөкө эмес, не
дезе...

8-чи задача.

Жалку кижинин айылзак.
Каруузы: айылдап барбаза
да кем жок, качан...

Эмди бойыгар да мындый задачаларды
тургузып, нөкөрлөрөөрлө кожо бодогор.

ЖУРАНЫП ҮРЕНЕЛИ

Урокты Чейнеш Барсукова
өткүрөт

Карандаш ла чаазынды колыңа алып, журуктын сомын билдирер-билдирбес чийүлөрле темдек-теп ал.

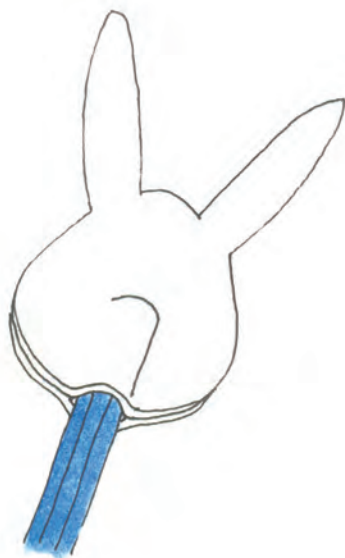
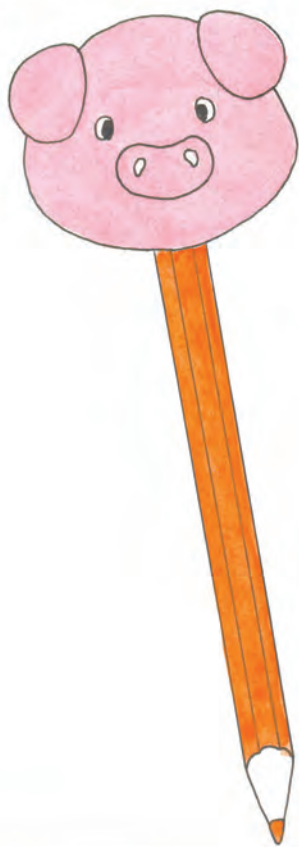

Оноң берилген журуктар аайынча, кискекти учына жетире жура.

ЭТСЕҢ - ЭДИЛЕР

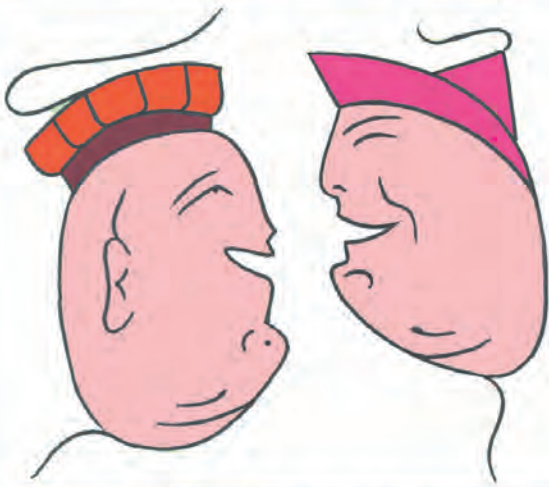
Карандаштарынды журукта көргүзилгени аайынча жарандырып аларга турган болзон, озо ло баштап койнооктын бажынын эки жанын чаазынга журайла кес. Койнооктын бажынын үлекерин карандаштын учына жаба тудуп, јелимдеп сал. Карандашла эмезе будукла койнооктын көстөрин, тумчугын ла оозын жура.

Закладканы көргүзилген чийүлерле кезип, кату чаазанга јелимдейле, бичигиннин бүгин эпчебей, темдек эдип тузалан.

Јуругы А. Байрамовтын

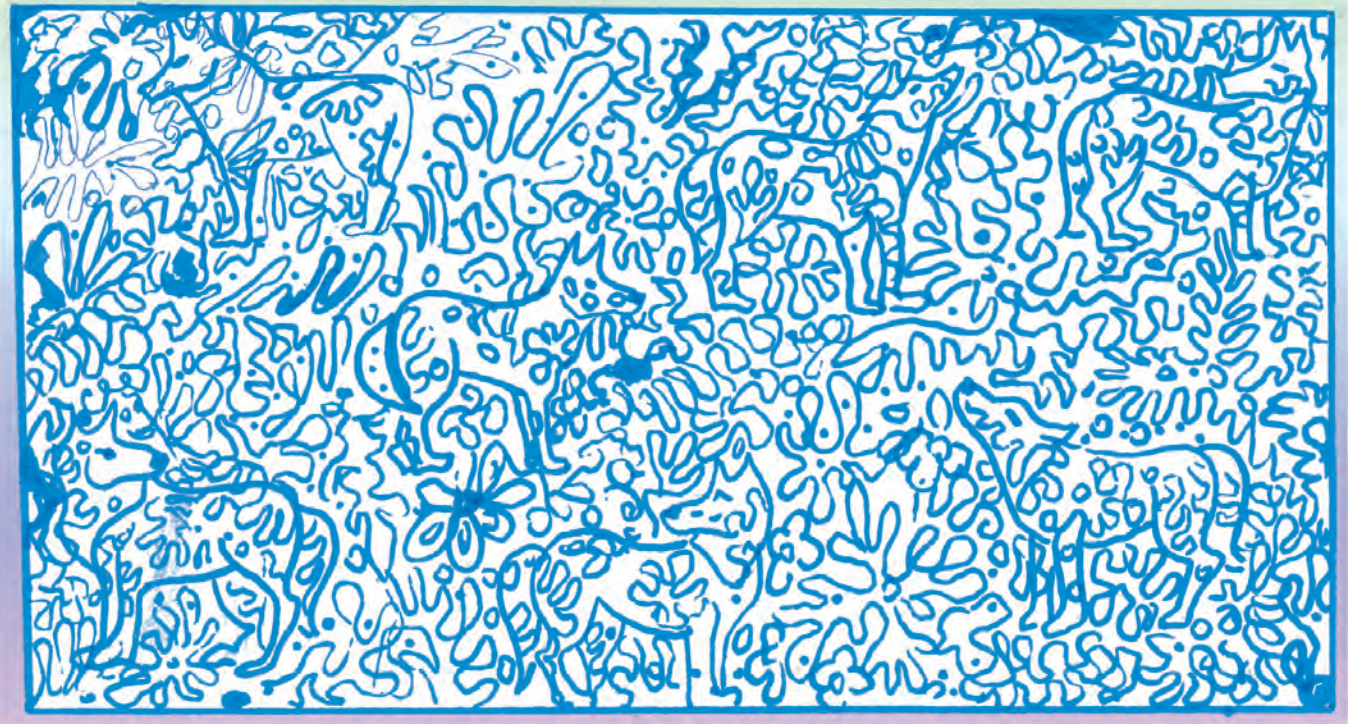

АРЫ КӨРӨЛӨ БЫЛААР, БЕРИ КӨРӨЛӨ КАТКЫРАР

Алтай чөрчөктөрдө баатыр амадузына
јединерге болуп, јерге јада түжүп анданала,
Тастаракај болуп кубула берет.

Бу јурукта Тастар - Тастаракајлар бери көрүп
каткырыжат, ары көрүп, көзи-бажы анданыжа
берет.

Јурукты лаптап ајыктап, Тастарды табыгар.

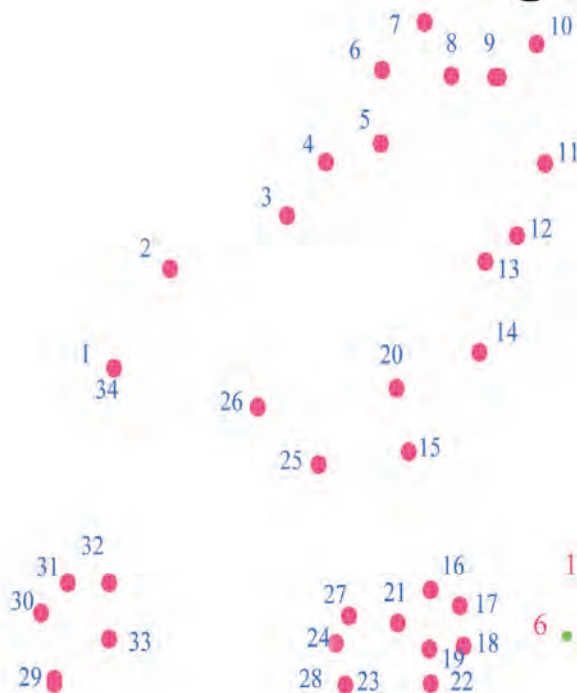

Мында канча бөрү јажынган, тооло.

Алама-шикир курсак белетеген
коныстардын 12 башказын тап.

Ээчий тоолорлу точкаларды бириктирип ийзенг, мында не јуралганын билип аларын.

Кеша попугайга нөкөрине једерге болуш.

СОЛОНҒЫ

Журнал для детей
Издается с 1990 г.

Журнал зарегистрирован в
Сибирском окружном
межрегиональном
территориальном
управлении.

Свидетельство
N ПИ 12-1167
от 15 апреля 2002 г.

Учредители
Правительство Республики
Алтай и издательский Дом
«Алтын-Туу».

Издатель: Редакция
журнала «СолонҒы».

Главный редактор
Күлер Тепуков
Художественный редактор
Чейнеш Барсукова

Бумага офсетная.
Формат 84x108 $\frac{1}{8}$
Печать офсетная .
Тираж 2000 экз.
Подписано в печать
25. 04. 2012

Почтовый адрес: 649000
г. Горно-Алтайск.
ул. Чорос-Гуркина, 38
тел. 2-52-97
эл. почта
solony@mail.gornu.ru

Ойын
Бойынды таны

